

Nr 31

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

Till konstitutionsutskottet har hänvisats proposition nr 85, vari Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet för justitiedepartementens ärenden, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

I propositionen föreslås, att det högsta medgivna antalet statsråd utan departement ändras från fem till sex. Lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om antalet statsdepartement och statsråd utan departement

Härigenom förordnas, att antalet statsdepartement skall vara elva samt att statsråd utan departement skola finnas till det antal, lägst tre och högst sex, som Konungen bestämmer.

Genom denna lag upphäves lagen den 11 april 1947 (nr 152) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

I anledning av propositionen väcktes motionen I: 688, vari hemställdes, att ärendets behandling måtte uppskjutas till höstsessionen. Sedan detta yrkande vunnit majoritet inom utskottet, avgav utskottet utlåtande, nr 26, över motionen. Vid utlåtandets behandling i riksdagen har emellertid båda kamrarna avslagit uppskovsyrkandet. Utskottet har därefter upptagit propositionen till sakbehandling.

Gällande bestämmelser. Enligt 5 § regeringsformen skall för särskilda grenar av rikets styrelse finnas statsdepartement till det antal, som bestäms genom en av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag. För varje departement utser Kungl. Maj:t en av statsrådets ledamöter till

chef. I regeringsformens 6 § stadgas, att statsrådet skall bestå av cheferna för departementen samt statsråd utan departement till det antal, lägst tre, som föreskrivs i en av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag. Genom lagen den 11 april 1947 (nr 152) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement har förordnats, att antalet statsdepartement skall vara elva och att statsråd utan departement skall finnas till det antal, lägst tre och högst fem, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Historik. I samband med departementalreformen vid 1840—41 års riksdag bestämdes statsrådets antal till *tio*, varav sju departementschefer och tre statsråd utan departement. Kretsen ökades till *elva* år 1900 med tillkomsten av ett åttonde departement. Genom grundlagsändring år 1918 bestämdes, att statsrådet skulle bestå av cheferna för det antal departement, lägst åtta och högst tio, som fastställdes av Konungen och riksdagen i särskild lag, samt tre statsråd utan departement. Genom 1919 års lag om statsdepartementen utökades antalet departement till nio och därmed statsrådskretsen till *tolv* ledamöter. Ett tionde departement tillkom år 1939, varigenom antalet statsråd ökades till *tretton*. Genom ny grundlagsändring år 1941 infördes den nu gällande ordningen, enligt vilken som ovan sagts i grundlag endast anges, att statsråden utan departement skall vara minst tre, medan antalet departement och en övre gräns för antalet statsråd utan departement anges i en av Konungen och riksdagen stiftad lag, som överlämnar åt Konungen att bestämma det närmare antalet statsråd utan departement. Enligt den år 1941 utfärdade lagen i ämnet skulle departementen vara tio och statsråden utan departement minst tre och högst sex. Statsrådskretsen måste sålunda omfatta *mellan tretton och sexton* ledamöter. Dessa gränser har därefter behållits. Den nya lagen år 1947 innebar, som framgått av det ovan sagda, att departementen ökades till elva samtidigt som högsta antalet statsråd utan departement minskades till fem. Inom den angivna ramen utgjorde antalet statsråd till år 1943 femton och därefter till år 1949 sexton. Under de följande åren 1949—1957 växlade antalet; under tillhoppa omkring två år var siffran femton, under återstående omkring sex år sexton. Efter regeringsombildningen hösten 1957 utgjorde statsrådets antal femton till april månad 1964, då kretsen utökades med ett sextonde statsråd.

Proposition nr 65. I den till statsutskottet hänvisade propositionen nr 65 har förslag angående statsdepartementens organisation och arbetsformer förelagts riksdagen. I propositionen erinras om att samtliga sexton statsrådsämbeten, som gällande lag medger, är tillsatta. Det uttalas, att Kungl. Maj:t inte borde vara hindrad att utnämna åtminstone ytterligare ett statsråd, om behov skulle uppkomma, t. ex. för samordningsuppgifter eller avlastning av någon departementschef.

Proposition nr 85. I förevarande proposition, nr 85, hänvisas till nyssnämnda uttalande i proposition nr 65 och föreslås, att högsta medgivna antalet statsråd utan departement ökas från fem till sex genom att gällande lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement ersättes av en ny.

Motionens behandling. I *motionen* påpekades, att proposition nr 85 inte innehåller någon motivering som anger att behov för närvarande föreligger av ett nytt statsråd. Motionärerna uttalade, att bifall till propositionen skulle ha tett sig naturligt, om denna motiverats med en sådan departementalreform, som påyrkats i flera sammanhang under senare år. Utan närmare besked om syftet med det framlagda förslaget borde detta emellertid inte bifallas. Motionärerna hemställde om uppskov med propositionens behandling till höstsessionen för att möjlighet därmed skulle vinnas att få bättre klarhet rörande förslagets innebörd.

Utskottet tillstyrkte uppskov i sitt utlåtande nr 26. I en *reservation* hemställdes om avslag på motionen. Vid utlåtandets behandling i *riksdagen* bifölls reservationen av båda kamrarna.

Vid behandlingen av utlåtande nr 26 i andra kammaren meddelade statsministern, att behov föreligger av en snar förstärkning av regeringen med en särskild föredragande i kommunala frågor, vilken kan avlasta chefen för inrikesdepartementet, som fått en alltmer tyngande arbetsbörda främst till följd av de ständigt växande krav på uppmärksamhet som bostads-, arbetsmarknads- och lokaliseringpolitiken ställer.

Utskottet. Vid prövning av det genom förevarande proposition framlagda förslaget om höjning av den övre gränsen för antalet statsråd utan departement har utskottet — som tagit del av de uppgifter om de aktuella planerna som lämnades av statsministern vid kammarbehandlingen av utskottets utlåtande nr 26 — funnit förslaget inte böra föranleda någon erinran och hemställer därför,

att riksdagen måtte bifalla proposition nr 85.

Stockholm den 13 maj 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Erik Olsson, Dahl, Dahlén, Hernelius*, Dahlberg och Risberg; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, von Friesen*, Henningsson, Wahlund, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping och Boo.

* Ej närvarande vid justeringen

Särskilt yttrande

av herr *Dahlén* med instämmande av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Hernelius*, *Risberg*, *Wahlund*, *Magnusson* i Tumhult och *Hamrin* i Jönköping:

Enligt vår mening har ett steg tagits mot en rimligare fördelning av ärendena mellan departementen. Fortfarande synes dock inte en rationell ordning ha uppnåtts. Vi hänvisar här till de synpunkter som framförts bl. a. av riksdagens revisorer, författningsutredningen och arbetsmarknadsorganisationerna. Det är angeläget, att dessa spörsmål ägnas fortsatt uppmärksamhet.